

Igor Grdina

ČEMERNA ŽETEV JOŽETA TOPORIŠIČA

Jezikoslovцу vodniku v spominsko knjigo

You ask, what is our policy? I will say: It is to wage war, by sea, land and air, with all our might and with all the strength that God can give us: to wage war against a monstrous tyranny, never surpassed in the dark, lamentable catalogue of human crime. That is our policy. You ask, What is our aim? I can answer in one word: Victory - victory at all costs, victory in spite of all terror, victory, however long and hard the road may be; for without victory, there is no survival.

We shall go on to the end, /.../ we shall fight on the seas and oceans, we shall fight with growing confidence and growing strength in the air /.../, we shall fight on the beaches, we shall fight on the landing grounds, we shall fight in the fields and in the streets, we shall fight in the hills; we shall never surrender!./

Winston S. Churchill

Dne 21. junija 1993 je - kakor se za tako dramatičen dogodek spodobi: točno opoldne - pristopil k meni (lokacija: vhod na Filozofsko fakulteto v Ljubljani) samozvani jezikoslovec vodnik v podalpski republiki. Gre kajpak za profesorja naših in tujih profesorjev, za zagnanega slovničarja razglašene slave dr. Jožeta Topori-

šiča (dalje: J. T.), dandanes že uda SAZU in mnoge druge učene družbe. Njegov kot kres žareči obraz in v falset prehajajoči zvonki tenor sta mi hlastno jela razlagati kakor armirani beton trd(n)i sklep svojega lastnika in posestnika, da bo po njem v najkrajšem času spočeta polemika zoper mojo razpravo o začetkih slovenske književnosti, ki je bila v glavnem samo po zaslugi častivrednega prizadevanja dr. Zadravea natisnjena v 1. številki 41. letnika tisti čas vsaj deloma še spodobne, dandanes pa kot stara konserva pokvarjene Slavistične revije.¹

O tem srečanju je J. T. pisal v Književnih listih Dela 10. marea 1994, kjer je za razumevanje pravih namenov svojega usodnega koraka (pred katerim pa sem ga v zelo prijaznem tonu tudi najresneje posvaril, tako da je moja vest sedaj kristalno čista) izjemno pomembno

¹ J. Toporišič v svojem pisonju z naslovom *Jokobo Riglerjo teza o začetkih slovenskega knjižnega jezika*, Slovistično revijo 41, Ljubljano 1993 (str. 450), razodeva, kako se je upiral že somi objavi moje razprave *Začetki slovenske književnosti med protestantsko in katoliško reformacijo*. Kot edini razlog svojega sicer neuspešnega upironja po na mestu rečenem omenjo le obseg mojega spisa; "stvor" je noto bilo tiskona mimo njegove volje.

poudaril, da se je odločil "nastopiti" zoper tisto razpravo, s katero naj bi si jaz skušal utreti pot v docenturo za starejšo slovensko književnost... Jezikoslovce vodnik mi je tedaj napovedal še prenekatero bridko reč - in pozneje se je izkazalo, da je mož beseda. 4. januarja 1994 sem se npr. mogel prepričati o resničnosti njegovega zatrjevanja, da se ga je k za javnost "one man show" zoper mene vzpodbujalo: dr. Ada Vidovičeva Muha mi je tedaj v navzočnosti zelo zanesljive priče nekoliko živčno, a še vedno z neskrivanim ponosom strukturalne jezikoslovke zatrdila, da je Toporišiča, ki jo je nekaj prej slikovito označil za posestnico nepoboljšljivo objestne misli², zares spraševala, ali ne bo nič reagiral na moja izvajanja o Riglerjevih domislicah, ker da moje besede terjajo najenergičnejše zavrnitve. Nadalje je 26. januarja 1995 v Književnih listih Dela dr. J. Dular (to je tisti nesrečni človek, ki je za znanstveno nesprejemljivi Toporišičev Slovenski jezik in sporočanje 1 podal pisno Nihil obstat!) priobčil "bistveno" iz scenarija za onemogočitev moje izvolitve v naslov docenta na Filozofski fakulteti v Ljubljani, že 5. januarja istega leta pa je v navedenem časniku širil povsem neresnične vesti o mojem zdravstvenem stanju. Ker sem bil obveščen, da je senat Filozofske fakultete, ki ga je Dular v svojem članku od 5. januarja 1995 v Delu apostrofiriral v zvezi z menoj, prav tega dne razpravljaj o moji vlogi za docenturo (poslani organom po zakonu avtonomne Univerze v Ljubljani, katere delavce dr. Dular že kar nekaj let ni več, na pobudo dr. Kmecla), mi je povsem nemogoče verjeti v naključnost vsega tega dogajanja. Strukturalisti itak prisegajo na sistem, sistemskost in sistematičnost... Jezikoslovce vodnik in tisti ne ravno ostroumni ljudje, ki se mu pustijo voditi čez drn in strn po brezpotjih najbolj čudaškega slovničarjenja, vsekakor niso ljudje, ki bi zlepa vrgli puško v koruzo (Toporišič ima celo strojnico, s katerimi je nekoč grozil samemu Josipu Vidmarju³ - bogve, če ima možak vsaj orožni list!?). Sicer pa nam je tako ali tako še vsem v ušesih dramatično opozorilo z najvišjega mesta, kako da se pri nas uveljavlja vsega obsojanja vredna logika, ki nasprotnika doživlja kot sovražnika (za nasprotnika me je J. T. razglasil v svojem trobilu, v Slavistični reviji⁴), za

onemogočanje le-tega pa so dovoljena vsa sredstva, najprej diskvalifikacija (jezikoslovce vodnik me je v Delu z dne 17. novembra 1994 skrajno resno obdolžil, da sem celo "družbeno škodljivi pojav"), nato likvidacija, tudi fizična, če je treba...

V prvih dneh leta 1994 je zagledala luč sveta med najbolj prismojenimi pristaši domorodnega prstonarodnega slovenističnega strukturalizma srčno zaželeno in težko pričakovano 4. številka 41. letnika Slavistične revije, kjer se na straneh 449 - 464 najde za svojega avtorja v vsem reprezentativen, za znanost pa docela brezvreden Toporišičev traktat z dovolj starosvetnim naslovom Jakoba Riglerja teza o začetkih slovenskega knjižnega jezika. V 42 točkah si je jezikoslovce vodnik po dolgem in počez prizadeval usekati - kajpak v svoji znani polemični maniri najbolj divjega obtoževanja, osebnega blatenja in žaljenja - po mojih mislih. Praktično je ni bilo stvari, ki je ne bi bil kriv... Toda že čez nekaj dni se je dim psevdoznanstvenega ognjemeta J. T. razkadil in 21. februarja 1994 sem omenjenemu organu "jezikoslovce vodnika" poslal resoluten odgovor na prismođarije v kvazirazpravi Jakoba Riglerja teza o začetkih slovenskega knjižnega jezika. Tedaj je završalo v uredništvu Slavistične revije, ki se mu je začelo svitati, kakšnega kozla je ustrelilo z objavo iz trte izvitih punktacij svojega glavnega urednika za jezikoslovce, tj. nam vsem že dobro znanega vrhovnega slovničarja Toporišiča. Vso gromozansko afero, ki bi se iz tega mogla izeimiti, je skušala večina odločujočih faktorjev navedenega glasila, v katero pa ne sodijo gg. dr. Bernik, dr. Hladnik, dr. Kos in dr. Zdravce, preprosto potlačiti z neobjavo mojega teksta. Toporišič nikakor ni sam; nasprotno: ima kolaborante, ki kot kamniti zid neustrahšno stoje za njim! To je podlo, to je strukturalistično! To je slovenistično, to je nizkotno! To je slavistično! Vse je kazalo, da bo mračni manever uspel, kajti tedaj sem bil povsem nemočen asistent na Filozofski fakulteti v zelo negotovem mladoraziskovalnem statusu... Takoj sem zapazil, da sta tehnika in tehnologija obračuna z menoj od sile podobni know howu, ki je služil odstranitvi dr. Slodnjaka s Filozofske fakultete v Ljubljani konec petdesetih let: najprej divji besedni napad s polemičnim "kolom in blatom", nato se prizadetemu ne da možnosti za obrambo časti lastnega dobrega imena, osebne integritete in človeškega dostojanstva... Nazadnje - še pomnite, tovariši? - pride do "strokovne" čistke⁵ (pod krinko varovanja "akademske ravni" oz. "akademske spodobnosti", o kateri je v Književnih listih Dela v zvezi z mano pomenljivo pisal dr. Dular 26. januarja 1995)... Vse to je v svoji imenitni knjigi Socialistična kulturna revolucija opisal kolega dr. Gabrič

² J. Toporišič, *Besedotvarno šalanje*, Slavistična revija 39, Ljubljana 1991, str. 236.

³ J. Toporišič, *Družbenost slovenskega jezika*, Ljubljana 1991, str. 305-306.

⁴ J. Toporišič, *Jakoba Riglerja teza...*, str. 464. Isti avtor je v Delu z dne 10. marca 1994 (str. 6) zela nedvoumno zapisal: "Rekel bi, da se v znanosti, (sic!) pa pati, ki je v besedovanju o Riglerju ali meni hadi Igar Grdina, ne pride daleč! /" Jezikoslovce vodnik, ki ima za seba naravnost briljantno kariero, že ve, kako se kam daleč pride... (Celo zelo daleč!) Omembe vreden je tudi Toporišičev stavek na mestu rečenem: "Saj bo tudi on / = I. Grdina/ enkrat star ali starejši - če seveda bo ta dočkal." Ta izjava je v svojem kantecku taka zgavorna, da ne potrebuje nobenega komentarja.

⁵ A. Gabrič, *Socialistična kulturna revolucija*, Ljubljana 1995, str. 281-290; zlasti str. 288.

(obravnaval je namreč paradigmatični primer slavističnega obračuna s prof. Slodnjakom in priobčil imena nepozabnih akterjev tedanjega dogajanja: ne, usodi in zgodovini ne more nihče ubežati, zakaj narod naš dokaze hrani - in te vrstice so pisane tudi zato, da zgodovinar prihodnosti ne bo imel težav pri identifikaciji toporišičevske baze!).

K sreči pa je bil J. T. tako "brihten", da mu je to kar škodovalo: polemični nastop zoper mene v Slavistični reviji, ki jo v roke jemljejo pretežno le še prisilno mobilizirani študentski bralci, mu ni bil dovolj, zato je začel dopisovati tudi v recepcijsko mnogo odmevnejše Delove Književne liste.⁶ A s tem je, kakor se reče, pljunil na karbid, kajti časi so se od izгона prof. Slodnjaka s Filozofske fakultete vendarle nekoliko spremenili in javna beseda je postala svobodnejša - pa tudi strukturalistična idejna avantgarda, ki v marsikateri zadevi zganja enak cirkus, kakor ga je svoje dni marksistična, v svojih manevrih ni preveč spretna (čeprav gre vsekar za vsega upoštevanja vredno silo).⁷

V hipu je potem obledela kulisa učenjastva jezikoslovca vodnika in začel se je nakazovati razsul babilonskega stolpa njegove SS.⁸ Razkrinkana in predočena je bila učena nevednost J. T., kakor se manifestira skozi njegov zverženi prevod Bohoričevih Zimskih uric, Enciklopedijo slovenskega jezika in skozi nekatere druge spise (prim.: Književni listi Dela 3. in 17. marca 1994). Kritika pa tedaj sploh ni mogla vzeti v pretres

največjega dela opusa vrhovnega slovničarja, ker je leta tako jadno zapustil polemično bojno polje (nezadržno je "napredoval v retrogradni smeri"), da je resno postavil pod vprašaj slikovito opredelitev svoje osebe v slovitem in na Slovenskem svetovno znanem biografskem leksikonu dr. Luca Menašerja ("vztrajen tudi v polemikah")...

V jeseni 1994 se je javna debata mogla nadaljevati, saj je Toporišič na knjižni trg lansiral svoj Slovenski jezik in sporočanje 1, za katerega je bilo brž dognano, da je čuden. Medtem so se bile razmere (in razmerja) pri nas temeljito spremenile: mit o polemični nepremagljivosti jezikoslovca vodnika, ki ga je ta vztrajno gojil⁹, je bil sesut od sedaj na vekomaj¹⁰. Ljudje so izgubili strah pred strojnicami J. T. in se niso več pustili motiti domislicam njegovega zagnanega slovničarjenja: sproščeno in odkritosrčno so povedali, da nočejo nič vedeti o prismodarijah, ki jih je zmešal v neužitno učbeniško godljo (njeno "spovračanje" je bilo oblastno predpisano vsem gimnazijskim prvošolcem v podalpski republiki - glej Delo in druge časnike od 13. oktobra 1994 dalje). Kdor je imel oči, je videl, kdor je imel ušesa, je slišal: gospostvo Toporišičeve SS se je podrlo kot hiša iz kart; v pretežni meri je bilo omejeno na najbolj zagrizene ljudi starega kopita, ki so nepristopni vsaki pametni besedi. Vse to dogajanje je pokazalo, kako je tudi v vedi o naši materinščini neogibno potrebna svoboda znanstvene besede (združena z neapriorističnim pluralizmom strokovnih nazorov): ura enoumja oz. neumja skrajno vulgarnega prostonarodnega strukturalizma, ki je od pravega in tvornega strukturalizma oddaljen lepo število svetlobnih let, se je iztekla.

K živahnim odzivom na veliko debato o slovenističnih rečeh je najbrž tudi že vplivala zavest, da bodo nekoč otroci in vnuki spraševali svoje starše in stare starše, kje so bili ter kaj so počeli v času Toporišičevih bojev¹¹, ko je slovenskemu jeziku zapretila največja sila v njegovi dolgi, a slavni zgodovini. Če bi govorili v slovarju bivšega socialističnega režima, bi lahko rekli, da so zoper jezikoslovca vodnika nastopili "delovni ljudje in občani", se pravi delavci in kmetje vseh kategorij ter poštena inteligenca...

⁹ J. Toporišič, *Družbenost slovenskega jezika*, str. 485. Tam jezikoslovec vodnik poudarja, da je "nevaren".

¹⁰ Toporišič je v *Delu* z dne 17. novembra 1994 v maniri pravega spokarnika (kakor grešna duša v vicah) pretresljivo klical *Mea culpa*.

¹¹ Za J. Toporišiča in njegove zagnane pristaše je splah močno značilna militaristična terminologija. Vrhavni slavničar vsakemu kritičnemu pretresu svojih besedno od sile obilnih izvajanj, ki ga ne hvali ravno na vsa usta in vse pretege, pravi "napad", v *Družbenosti slovenskega jezika* pa celo srečujemo poglavje z naslovom *Iz bojev* (!) za navi slavenski pravapis in jezikaslovce.

⁶ Prim. Dela z dne 24. februarja in 10. marca 1994. Kat pavad za zapisavanje je Toporišiču služilo moje mimogrede izrečena opozorilo, da je napačna prevedel celó naslovno Bohoričevih Zimskih uric.

⁷ O posebnih zvezah med slovenističnimi t.i. strukturalisti in marksistična politika pri nas ba enkrat treba spregovoriti nekaj zela jasnih besed. Zaenkrat naj zadastuje padatek, da je Načrt pravil za novi slovenski pravopis, ki je izšel v Ljubljani leta 1981, določal, da se beseda maršal v pamenu maršal Tito piše kor z velika začetnico (str. 17; na tej strani se Tita najde kar trikrat!). Jaže Taparišič, ki je bil ab Jakobu Riglerju glavni sotvarec tega panesrečenega predlaga slovenskega pravopisa (sploh ni absegal slavarja!), je tudi razlašil, da je pri izdaji t.i. Načrta pravil važna vlaga adigrala "intervencija s strani Socialistične zveze" (J. Taparišič, *Družbenost slovenskega jezika*, Ljubljana 1991, str. 314-315). Gre torej za delo, ki je bila na knjižni trg lansirana s pamačja politične organizacije, kor je za pravopis sila nenavadna. V perspektivi (az. kontekstu - ali še bolje: v luči) zvez med slovenističnimi strukturalisti in marksistična politično sceno ba navsezadnje treba pretresti še Taparišičeva strokovna skrajna neprepričljivo razglašanje glasu dž za glas slavenskega knjižnega jezika. A kakor koli že: tu je dakaz, da je imel Jasip Vidmar povsem prav, ko je povedal, da Jaže Taparišič ne zna slavenščine.

⁸ To morbidna kratice jezikaslovec vadnik zelo pagosta uporablja, npr. v samazvanem Ramovševem zborniku, *Slavistična revija* 42, Ljubljana 1994, str. 162, 164, 165. Toporišičevi SS se je treba postaviti pa robu s splešnim ljudskim odporom in družbeno samozaščito, če ne, ba joj!

Da se odpravijo vse kvarne posledice Toporišičevih krivih nauk in njegovih večdesetletnih neutrudnih slovničarskih prizadevanj, je treba zelo energično ukrepati tako preventivno (nikomur več ne sme na kraj pameti pasti, da bi se skušal instalirati za kakšnega vrhovnega slovničarja oz. jezikoslovea vodnika) kot kurativno (J. T. in njegove zagnane pristaše, ki se odlikujejo po sila samozavestni neukosti in brezmejni napihnjenosti, je potrebno - pa tudi spodobi se - po(d)učiti o dejstvih ter jih na ta način privedi na pot pravega spoznanja). V duhu tega občenarodnega in najširšega javnega interesa je napisana pričujoča razprava, ki na pravo mesto postavlja z resno znanostjo povsem neobremenjene punktacije našega samozvanega slovničarskega vodje iz zadnje številke 41. letnika Slavistične revije. Preden pa začnem z razborom točk J. T., naj opozorim, da njihov avtor že v uvodu demonstira svojo gorostasno neukost: zatrjuje namreč, da je bila v Ljubljani škofija od 1460. leta¹², kar je zelo debela neresnica, saj je cesar Friderik III. (kot vojvoda oz. deželni knez V.) listino o njeni ustanovitvi izstavil šele 1461, papež Pij II. pa 1462. Ob tem moram opozoriti, da tega teksta žal nisem mogel ustvariti v svojem običajnem slogu, temveč sem moral razpravljalni nivo prilagoditi ravni, ki je dosegljiva dojemljivosti J. T. Seveda se nimam časa muditi ob vsaki njegovi izmišljotini, tako da odgovarjam zgolj na najbolj iz trte izvite domislice jezikoslovnega vodje.

1.) J. T. v prvi točki razglša, da izraz "lansirati" ni primeren za oznako publiciranja Riglerjevih spoznanj. Ker v točki 36 jezikoslovec vodnik sam uporablja natančno takšno dikeijo kot jaz (Rigler da je svojo tezo "lansiral"), je jasno, da je njegov začetni ugovor povsem neresen. Enako je neresna že omenjena 36. točka, ki govori o tem, da Riglerjeve teze še nihče ni mogel ovreči. To se je (oz. ni) zgodilo preprosto zato, ker je nihče še ni uspel dokazati. Riglerjevih domislic okoli začetkov slovenskega knjižnega jezika pa tako ali tako ni mogoče dokazati, ker so zmotne.

2.) Ni res, da Rigler na mestu rečenem očita netočnost razlagaleem Trubarjevega jezika; povsem jasno jo pripisuje reformatorju samemu (str. 13 knjige Začetki slovenskega knjižnega jezika, Ljubljana 1968). Rigler pravi, da se netočnost najde pri Trubarjevi izjavi, ki je priobčena na 25. strani knjige Mirka Rupla Slovenski protestantski pisei (prva izdaja). Ker reformator pozna izraz *slovenski* za *windisch*, je popolnoma neumljivo, zakaj Toporišič *windisch* iz Trubarjevih nemških tekstov prevaja s *slovenji*.

3.) J. T. je falsificiral moje točno citiranje Riglerja in

iz tega izvaja neka svoja duhovičenja. To je pač ilustrativen zgled njegovega načina polemiziranja in nivoja njegove misli.

4.) Riglerjeva opomba št. 10 o odrazu jata pred r se najde na 12. strani njegove proslule knjige Začetki slovenskega knjižnega jezika, vendar ne dokazuje piščeve izjave s 13. strani omenjenega dela o izmišljanju nekakih želenih primerov (množina!) s strani drugih raziskovalcev Trubarjevih spisov, temveč opozarja na en (!) Ramovšev lapsus. Ker Rigler govori le o želenih izmišljenih primerih, je nemogoče, da bi to svojo povsem nedokazano obtožbo mogel utemeljiti v navedeni opombi, ki govori o lapsusu: lapsusov si menda nihče ne želi! "Nekritično" prevzemanje lapsusa pa ne more biti okvalificirano kot izmišljanje.

5.) J. T. mi podtika označevanje Riglerja za "nasprotnika" resnih znanstvenikov: to je le plod njegove razgrete fantazije in njegove ravni mišljenja, ki očitno ne more brez nasprotnikov. Objektivni argumenti za Riglerjevo tezo so povsem imaginarni, žal pa je vsakomur na očeh njegov bedni poskus, da bi z diskvalifikatorsko insinuacijo vrgel seneo znanstvene nekorektnosti (izmišljanje primerov!) na starejše preučevalce Trubarjevega jezika.

6.) Kdor hoče biti na ravni znanstvenih metod filologije našega časa, se pač mora ravnati tudi po pravilu "zadnje roke", le Toporišiču se to zdi "nesmisel". Beseda tu nadalje ne gre o "enotnosti oblikoglasnih značilnosti" Trubarjevega prevoda Matejevega evangelija, kot bi svojega braleca rad naplahtal J. T., temveč o vprašanju, katera izdaja tega teksta je reprezentativna za jezikovne in siceršnje ideale našega največjega reformatorja.

Za pesmi Vladimirja Levstika pravilo "zadnje roke" brez problemov velja in res ne vem, v čem bi tu sploh lahko bil problem. J. T. očitno sodi med ljudi, ki brez problemov ne znajo živeti - če jih nimajo, si jih naredijo. Pravilo "zadnje roke" se je uveljavilo tudi v izdajanju zbranih del slovenskih klasikov, kakor je v intervjuju za Književne liste Dela z dne 20. aprila 1995 poudaril predsednik SAZU dr. Bernik. Prava sramota pa je, da naš vrhovni slovničar in glavni sotvorec sedanjih pravopisnih pravil ne zna staviti vejice ter zapiše: "Ker je o Trubarjevem jeziku popisal /≠Rigler/ pol svoje knjige /vejica, kje si: J. T. se ne ravna po pravopisu, temveč po krivopisu! / bi bil namreč res lahko podrobneje prikazal ta trud pred njim /prav: pred seboj! /." J. T. po tem nima nikake moralne pravice od kogar koli zahtevati upoštevanja pravopisnih pravil. Naravnost gnusna izmišljotina je trditev jezikoslovea vodnika, da jaz kakor koli imenujem misel Jakoba Riglerja o Trubarjevem jeziku za "šale in norčije" (pa čeprav je le-ta doce-

¹² J. Toporišič, Jakoba Riglerja teza..., str. 449.

la neutemeljena in neresnična). Omenjeni "prijatelj" jezikoslovec vodnika se skozi svoje spise pač kaže kot tipičen agelast.

7.) Rigler npr. ni upošteval metodološkega pravila "zadnje roke", zato njegova znanost ni metodološko neoporečna. Kaj se ob tem "zdi" J. T., je za stroko povsem irelevantno.

8.) Rigler ni dokazal, da bi Trubar kdaj koli pisal v oz. se (v slovarju J. T.) ravnal po ljubljansčini, ker ni prav nobenega nedvomnega pričevanja o tem, kakšna je le-ta v 16. stoletju bila. Vse oblikoglasne značilnosti Trubarjevega jezika, kakor nam je izpričan iz njegovih del, so oblikoglasne značilnosti njegovega knjižnega jezika. Pojavljanje različnih refleksov (npr. jatovskih -e in ei) v istih oblikah ene besede dokazuje, da ta knjižni jezik ni bil le zapis kakšnega govora, saj se v enem govoru v istih oblikah ene besede načeloma lahko pojavljajo le eni refleksi. Če bi J. T. moj tako žolčno napadani tekst prebral "sine ira et studio", bi brž spoznal, da razmišlja na povsem napačni ravni: razpravo o jeziku v Trubarjevih knjigah je preprosto treba dvigniti na nivo misli o knjižnem jeziku, ne pa ostajati na stopnji narečja in govora.

9.) Prav izvirna je podmena J. T., da je v Trubarjevem času obstajalo raščiško narečje, ki ga omenja on. Tudi vrhovni slovničar se bo moral navaditi, da najprej svoje izjave dokaže, potem pa vehementno polemizira z znanstveno korektnimi mislimi drugih ljudi. Kaj je (in kakšna je) "kontinuirana mera", ki jo omenja J. T., ne vem. Ne vem tudi, zakaj naj bi jaz vzpostavljaj Trubarjev oblikoglasni ideal knjižnega jezika - ker naš vodilni reformator sploh ni razmišljal v kategorijah slovničarstva 20. stoletja. Tudi Rigler ni storil nič podobnega, zakaj J. T. sam piše: "Za Riglerja je močno značilno, da ni nikjer (!) podal sistemske podobe kate-re koli (!) ravnine sestava Trubarjevega knjižnega jezika (glasovnega, naglasnega, oblikoslovnega, skladenjskega, besedijskega), ampak je sistemsko proučeval le pisne odraze za dolgi jat in za njegov ustreznik o (ter temu ustrezajoči izglasni nenaglašeni o)." ¹³ Treba je povedati, da je Riglerjevo "sistemsko" proučevanje omenjenega zelo nesistematično, ker njegovi izpiski niso eeloviti; mož kot zalit molči o vzoreu (je sploh reprezentativen?), iz katerega je formiral svoj "korpus" (prim. stran 73 knjige Začetki slovenskega knjižnega jezika, kjer se primeri iz paradigme zaimka ta omenjajo le "za

ilustracijo", tako da o njihovi pravi frekvenca v Trubarjevem celotnem opusu ni mogoče dobiti prave podobe). J. T. je že leta 1992 povsem točno zapisal, da Riglerjeva podoba "gotovo ni znamenje, pod katerim bi lahko zmagovali/." ¹⁴ Mož je vendar kos vizionarja!

10.) Pri meni je logika logična, ne vem pa, kakšna je pri J. T. On sam gromoglasno docira v točki 34, da beseda *pravzaprav* relativizira oz. omejuje veljavnost trditve. Potemtakem moja izjava nikakor ni nekonsistentna ali celo kontradiktorna. Zato pa je takšno Toporišičevo pisanje.

11.) Riglerjeve majave ideje so v tem, da jih ni mogoče podpreti z neoporečnimi dokazi. O skrajni omejenosti Riglerjevega proučevanja Trubarjevega jezika - in s tem tudi dokazovanja - je pisal celo sam J. T. (glej mojo točko 9). Zame nesistematsko in nesistemsko dokazovanje v jezikovnih rečeh pač nima prave teže. Iz žongliranja s par refleksi ni mogoče izpeljati sklepov o celotni jezikovni zgradbi.

12.) Ta točka ne dokazuje ravno razvitega smisla J. T. za logično mišljenje. Če naj bi si Trubar prizadeval pisati v ljubljansčini - in to naj bi bilo po Riglerjevem mnenju celo izven vsakega dvoma (stran 234 knjige Začetki slovenskega knjižnega jezika) -, potem bi ljubljansčina - enako: izven vsakega dvoma - morala biti idealna govorna podoba njegovega knjižnega jezika. To pa seveda ni bila nikoli.

13.) Neznanska miselna preproščina je skrita v domnevi, da se Trubarjeva izjava iz leta 1557 o tem, kako je pisal v kmečkem jeziku, kakor se govori na Raščici, nanaša v glavnem na leksiko in stil. Ni dialekta, ki bi bil leksikalno in stilno dovolj širok, da bi zadostoval za prevod Nove zaveze, Cerkovne ordninge, Hišne postile, Artikulov in Formule coneordiae. Rigler, ki je postavil navedeno domnevo, jo je zaradi njene abotnosti celo sam deloma preklical na strani 97 knjige o začetkih slovenskega knjižnega jezika (zlasti glede besednega zaklada da stvar ne velja povsem).

14.) Tu ni mišljena Riglerjeva polemika v zvezi z jezikom Cerkovne ordninge, temveč gre za sila kontradiktorne poskuse "dokazovanja" njegovih lastnih domislie v knjigi Začetki slovenskega knjižnega jezika. Trubar naj bi si prizadeval pisati v ljubljansčini (stran 234 Začetkov slovenskega knjižnega jezika), hkrati pa naj bi v svojih knjigah odpravljaj nekatere značilnosti taiste ljubljansčine (stran 96 istega umotvora). S takimi nekonsistentnostmi bi braleem vendar lahko prizanesel!

¹³ J. Toporišič, *Kritične pripombe k Trubarjevemu delu s strani slovenskih besedoljubov in kritikov*, *Slavistična revija* 40, Ljubljana 1992, str. 245. Vrhovni slovničar bi lahko v tem svojem traktatu bralcem prizanesel vsaj s tole trditvijo (str. 243): "Vergerij je bil, kot vemo, Trubarju ideološki verski nasprotnik /./". Le kaj bi Toporišič brez nasprotnikov?!!

¹⁴ J. Toporišič, *Kritične pripombe...*, str. 254.

15.) J. T. ni ničesar dokazal, temveč je samo zatrdil. Trubar namreč 1557 piše, kako je bil njegov trud okoli sloga in besed le razlog za to, da je pisal v kmečkem slovenskem jeziku, kakor se govori na Rašči, ne pa, da je pisal z leksiko in stilom, ki se najdeta na navedeni lokaciji. Vzroki in posledice zaenkrat še niso eno in isto. Kako je po mojem mnenju razumeti omenjeno reformatorjevo izjavo, ki ni povsem prosta retoričnosti, sem pojasnil v svojem od J. T. tako neutemeljeno napadnem spisu. Nekaj čudnega pa je Toporišičeva protistava razlagaleev Trubarjevega jezika in ljudi, ki so razlagali menjavo odrazov e in ei za jat, saj ta problematika nedvomno spada v okvire mišljenja o jezikovnih stvareh. Glede Riglerjevega iz trte izvitega obtoževanja o falsificiranju in o "netočnosti" primerjaj točki 2 in 4.

16.) Rigler piše, da naj bi si Trubar prizadeval pisati v ljubljansčini in da je to tudi izven vsakega dvoma (stran 234 Začetkov slovenskega knjižnega jezika). Ker reformator po rojstvu ni bil Ljubljčan, bi potemtakem moral zapisovati jezik iz ust drugih ljudi. To se po vsej pravici zdi čudno celo jezikoslovcu vodniku. Kar pišem, torej ni nespodobno, temveč potrebno.

17.) Rigler na 234. strani Začetkov slovenskega knjižnega jezika zatrjuje: "Pisati je /Trubar/ hotel v ljubljansčini in vanjo vnesti elemente svojega narečja le toliko, da bi jo - vsaj po njegovem /sie! - jezikoslovec Rigler ne obvlada rabe povratno svojilnega zaimka!/" mnenju - obogatil." Ker je Trubar prevedel tako Novo zavezo kakor Luthrovo Hišno postilo, bi naj bil krajevni govor Ljubljane v kombinaciji z dolenskim narečjem Rašči, kar dovolj za prevod obeh navedenih del in J. T. spet nima prav.

18.) Trubar sploh ni edini, ki bi v slovenskem 16. stoletju pisno ne razlikoval med u in v, j in i, š in ž. U in v v kapitalah ne razlikuje niti Krelj, i in j mnogokje piše samo z i ali j Dalmatin (npr. Ierusalemfke, left - v Visoki pesmi, v XI. poglavju Apokalipse: prebjvajo itd.). V zgodbi o Samsonu in Dalili najdemo mesto, kjer Dalmatin pisno ne razlikuje med š in ž, saj stoji zapisano tako befhela (bežala) in Dufha (duša)... Torej: nobene posebne Trubarjeve trmaste enostranosti ni, kar zadeva pa odurnost: ne gre za odurnost pri Trubarju, temveč za odurnost po njegovem mnenju.

19.) Trubar je bil nezadovoljen z Enimi duhovnimi pejsnimi kot celoto, ne samo z delom te zbirke. Nihče pa ni trdil, da je ta knjiga kot celota bližja ljubljansčini kakor spisi našega največjega reformatorja.

20.) Oblikovanje zapletenih stavčnih period, ki se najdejo v knjigah našega največjega reformatorja, je ned-

vomno eminentno stilno vprašanje (seveda tudi sintaktično). Rigler je trdil, da se Trubarjeva izjava, kako da je pisal, kot se govori na Rašči, nanaša na stil - torej bi morale biti periode, o katerih teče beseda, od tam. A to seveda ni mogoče.

21.) Glej točke 9, 11 in 22.

22.) 1611 je bil Trubar že četrto stoletja pod rušo - kaj naj bi torej listek iz tega leta dokazoval okoli nastanka njegovega knjižnega jezika, je lahko jasno le takima kalibroma, kot sta J. Rigler in J. T. Ljubljanske prisege pa so še mlajše. Treba je upoštevati, da se jezik v 25 letih že zaradi naravnega razvoja spremeni. Ampak tedaj, okoli leta 1600, so katoliški fanatiki na najbolj barbarski način izganjali evangeličane iz slovenskih dežel, kar ni ostalo brez posledic in sledov v podobi - tudi jezikovni - prebivalstva, za katerega so prej veljale določbe graške in bruške pacifikacije (in za Ljubljano je bruški libel veljal!). Kaj pa je v Enih duhovnih pejsnih ljubljansko, ni jasno: Rigler tako zapiše v svojem slavnostnem besedovanju Začetki slovenskega knjižnega jezika (na strani 103): "Ljubljana je verjetno (!) morala (!) preživljati v prvi polovici 16. stoletja prav tako monoftongizacijo, ki pa se je začela lahko že znatno prej." Če bi Ene duhovne pejsni in Trubarjeve knjige bile napisane v ljubljansčini, bi bil okoli časa dokončanja izvršitve omenjene monoftongizacije lahko gotov - a temu ni tako in Rigler skuša groteskno ukazovati kar zgodovinskim dejstvom! In končno: Rigler je znal naplesti o jeziku Ljubljane kup štorij, čeprav ga je zmogel zgolj suponorirati - zakaj tega ni počel tudi v primeru Rašči? To je prav šolski primer neznanstvenega apriorizma!

23.) Ta točka bo ostala večna sramota J. T. in večine v uredništvu Slavistične revije. Očitno je ta organ v velikih škripeh za gradivo, da objavlja prismojene psevdomedijske "diagnoze" iz ordinacije dr. Toporišiča. Čudim pa se, da tudi Rigler ni bil razglašen za maloumnega, ker je izjavil, da se morfologiji ljubljansčine in govora Rašči v 16. stoletju, ko sta oba idioma po vseh relevantnih suponoriranih pripadala dolenskem tipu slovensčine, nista bistveno razlikovali: jaz naj bi premogel maloumno mesto samo zato, ker menim, da je to veljalo tudi za glasoslovno raven. Seveda: Rigler je Toporišičev prijatelj, jaz pa sem bil razglašen za njegovega nasprotnika!

24.) J. T. tu dokazuje, da ga v prvi vrsti impresionira kvantiteta tistega, kar se sveti in einglja, ni pa mu mar za prave človeške kvalitete. Z njim razpravljati o duhovnih rečeh je očitno izguba časa.

25.) J. T. ne more zanikati dejstva, da Rigler nikjer ne rabi pojma raščiščina, ki je edini ustreznik ljubljans-

čini, govoru Raščice pa tudi ni protistavljen govor Ljubljane (Rigler pisari o nekem imaginarnem modificiranem govoru Ljubljane, torej ne o govoru Ljubljane!). In še nekaj: govor Ljubljane bo ljubljanski govor tedaj, ko bo naravni ali dunajski zrezek zrezek narave oz. Dunaja. Govor Ljubljane je govor avtohtonih Ljubljančanov, medtem ko je ljubljanski govor govor vseh prebivalcev Ljubljane - ne glede na njihovo avtohtonost (tudi dunajski zrezek ni le zrezek z Dunaja, temveč ga je moč pripraviti na kateri koli zemljepisni širini oz. dolžini). Moja ugotovitev je torej povsem na mestu, Toporišičeve besede pa spet niso "na nogah".

26.) Pri Riglerju ni prav nobenega dokaza za njegove domislice. Kje je npr. dokaz za veljavnost te izjave: "Besedo svet "Rath, Berathung" je /Trubar/ pisal večkrat z ei, da jo je ločil od "sanctus", kadar je pa bolj mislil na potrebo ločevanja z "mundus", jo je pisal z e" (stran 60 Začтков slovenskega knjižnega jezika). Kako je Rigler vedel, kaj je Trubar mislil v vsakem konkretnem primeru, na katerega se nanaša njegova razlaga? Parapsihologija? Spiritizem? Jaz sem do sedaj vse svoje izjave dokazal. Le falsifikator Toporišičevega kova lahko zatrjuje, da pri meni ni dokazov, medtem ko pri Riglerju so.

27.) Jaz na tem mestu govorim zgolj o narečjih v obliki, kakršno poznamo in razumemo dandanes. Če J. T. misli, da je dolnejščina v tej obliki izpričana že v Stiškem rokopisu, se bridko moti (npr. dolgi nedoločnik, v besednem zakladu: *kraljeva* ne pomeni več kraljica itd.). Ampak J. T. o tem z mano ne bi razpravljal - kot da sem ga prosil za to! Kaj pa gre na lim sugestivnim povpraševanjem dr. Vidovičeve Muhe!

28.) Ne vem, kakšna implikacija nepoštenosti bi se skrivala v tem, da je resnico treba priznati; meni se to zdi edino pošteno, seveda pa je za falsifikatorje stvar drugačna. A Toporišič je v tej točki malce le napredoval k pravemu spoznanju: Rigler v resnici samo "trdi", kakor pravi jezikoslovec vodnik, ničesar pa ni dokazal! In še: ali je Trubar samo na starost narekoval? Že leta 1565, torej še pred svojim poznim ustvarjalnim obdobjem, je npr. dal Kreljevi roki pisati pismo, ki ga je namenil Bohoriču.

29.) Nikjer nisem trdil, da ljubljansščina ne bi vplivala na nobenega izmed Ljubljančev, je pa jasno, da v ustvarjanju mnogih (zlasti latinsko piščočih) avtorjev ni zapustila nobenih sledov. Tudi na Savinčevo knjižno slovenščino ni vplivala. Spet J. T. ne udarja po mojih besedah, temveč po svojih popolnoma izkrivljenih in sprevrženih predstavah o njih.

30.) Doslej ni še nihče ugotavljal, da bi Trubar pisal

slovensko v dveh knjižnih jezikih - in to bi bilo res absurdno dognanje. J. T. hoče po vsej sili nasprotovati mojim besedam in začne samovoljno operirati s pojmom povsem druge ravni (tj. z oblikoglasno normo), o katerem jaz ne govorim. Torej me njegovo nasprotovanje ne zadeva. Absurd pa je Riglerjevo zatrjevanje, da je v letih po 1574 slovensko književnost predstavljal Trubar (Mandelčeva tiskarna, Dalmatin itd.). J. T. v tej točki nekorektno citira Riglerja: besedo "pameten" zamenja z besedo "primeren" (gre za navedek z 90. strani Riglerjeve knjige o začetkih slovenskega knjižnega jezika). Trubar res ni imel nobene - ne pametne ne primerne - osnove za spremembo temeljev slovenskega knjižnega jezika po letu 1574. Zato pa je imel zelo pametne in zelo "primerne" razloge za to, da je pri novih redakcijah svojih že izšlih spisov popravljal stvari, ki niso bile v skladu z njegovimi jezikovnimi in siceršnjimi ideali.

31.) Tudi za prvo obdobje ni nihče dokazal, da bi Trubar pisal v ljubljansščini. Izpisi, s katerimi žonglira Rigler in impresionira neukega bralca, ne dokazujejo prav ničesar; narejeni so docela voluntaristično. Tako npr. možakar samo zapiše, da je v Psalterju kar 177 (!) primerov z ei pri zaimku *ta* v sklonih z dolgim jatom - za cel kup drugih Trubarjevih knjig pa sploh ne navaja nobenega primera (primerjaj stran 73 Začтков slovenskega knjižnega jezika). Tudi pri besedi *mesto* Rigler kakor noj tišči glavo v pesek svoje nemogoče teze in ne navaja sila pogostnih zapisov z ei - tako iz reformatorjevega zgodnjega kot poznega ustvarjalnega obdobja. Katalog primerov (s kratkimi pojasnjevalnimi ekskurzi) za t. i. normalne jatovske reflekse je v knjigi Začteki slovenskega knjižnega jezika skoraj enako obsežen kot tisti za Riglerjeve t. i. izjemne odraze jata (prvi obsega strani od 32 do 57, drugi pa od 58 do 82) - vendar ne vsebuje zelo številnih t. i. iregularnih primerov (npr. stran 71 pri glagolu *veiditi*, stran 71, 72 pri glagolu *imeiti*, stran 73 v paradigmi zaimka *ta*, stran 77 v besedi *meistu* itd.). Če bi Rigler navajal vse te primere, bi se slika "regularnosti" in "iregularnosti" na podlagi statistične kvantitete utegnila precej spremeniti. Pri besedi *cesta* pa je celo on moral ugotoviti tendenco Trubarjevega pisanja od prvotnejšega pogostejšega (a to je treba vzeti skrajno relativno - zaradi nemetodičnega voluntarizma v Riglerjevem izpisovanju!) zapisa z ei k poznejšemu pogostejšemu zapisu z e (stran 36 - zlasti zadnji navedki pri tej besedi!), kar povsem nasprotuje njegovim idejam. Ali je bila pri Trubarju na delu paradoksalna intenca?!

32.) Ramovševi Dialekti ne razpravljajo o vplivu gornjegrajske govornice na podobo kultivirane slovenščine, ki se je ustno rabila v najvišjih krogih ljubljanske škofije še pred Trubarjevim nastopom. Doslej pa ar-

heologi v Gornjem Gradu niso našli nikakih sledov Kijatskega zidu, s katerim bi se tamkajšnja škofijska rezidenca obdala, da bi preprečila vpliv govornice lokalnega prebivalstva.

33.) Trubar govori proti Riglerju docela in povsem. Če bi veljale Riglerjeve domislice, bi bili Raščičani edini vaščani, ki bi v svoji vsakdanji govorici rabili dvojno formulo in druge retorične arabeske iz Trubarjevih spisov (saj naj bi bil njegov slog doma v njegovi rojstni vasi). Tudi njihova leksika bi morala biti nenavadno široka, saj bi obsegala besedni zaklad Nove zaveze, Cerkovne ordninge, Hišne postile itd. Kje je J. T. pobral domnevno mojo trditev o neujemanju Bohoriča (in pred tem Dalmatina) s Trubarjem, je znano pač le njegovi razgreti domišljiji, meni pa ne. Jaz pravim le, da mimo (tj. razen) Trubarja proti Riglerju govorita tudi Dalmatin in Bohorič. Zlasti Dalmatin naj bi po Riglerju mogoče celo vplival na tendenco sprememb v Trubarjevih poslednjih delih (stran 90 Začetkov slovenskega knjižnega jezika)...

34.) Jaz pravim, da Rigler pri svojih idejah (ideja pa je po Slovarju slovenskega knjižnega jezika rezultat najvišje umske dejavnosti, ki se kaže kot bistvo (!), smisel (!) umetniškega ali znanstvenega dela) nikoli ne rabi besede *verjetno*: tam je vse gotovo. Ko pa je treba kaj tudi dokazati, se možak zateka celo k prismojenemu ukazovanju zgodovinskim dejstvom (prim. točko 22), kar je znamenje tako silno napihnjene samozavesti (in nadutosti), da bi se jo mirne duše lahko označilo za megalomanijo. Pri skrajno nenavadni Riglerjevi trditvi, da Bohorič ni dosti vplival na razvoj slovenskega knjižnega jezika, pa pojdem nad Toporišiča kar s - Toporišičem! Vrhovni slovničar namreč v svoji spremni besedi k škandaloznemu prevodu Zimskih uric, ki je plod njegovega uma, ropota: "Zimske urice so navdihovale // slovensko jezikoslovno misel do konca 18. stoletja. Svojo življenjsko moč so dokazovale že s tem, da so bile prvič še enkrat izdane l. 1715/1716 J. T. torej sedaj, ko pristaja na znanstveno popolnoma neutemeljene Riglerjeve razlage, anulira svoja nekdanja pravilna dognanja! Lep primer herostratstva v praksi!

V opombi 23, ki se nanaša na to točko, me jezikoslovce vodnik docela neresno obtoži, da na 127. strani 41. letnika Slavistične revije zapisujem o dveh njegovih tekstih "prav nesramno laž". Na tisti strani o Toporišičevih pisarijah sploh ničesar ne izjavljam. Ampak tak je žal Toporišičev razpravljalni nivo - kaj se tu more, kaj se tu hoče!

35.) J. T. pravi, da bi njemu in njegovim zagnanim

pristašem moral razložiti svojo rabo besede *minoren*. To sem poskusil, vendar on in njegovi pajdaši v uredništvu Slavistične revije vse do dneva današnjega niso objavili mojih misli okoli te zadeve. Kaj potem zahteva pojasnjevanja, če ga v resnici noče ali ne potrebuje!? Ker sam J. T. v točki 41 uporablja v zvezi s Kreljem besedo "minoree" (jaz bi raje uporabljal besedo minornež, da bi se izognil kakršnim koli čudnim asociacijam), je jasno, da je njegovo nerazumevanje moje rabe besede *minoren* navadno glumaštvo.

36.) Ta točka je, kakor sem že pokazal, v kontradikciji s prvo; naj pa dodam še tole: prav nič važno ni v znanosti, koliko ljudi stoji za kakšno tezo, pomembno je edino, koliko je argumentov in kakšni so. Nobenega dokaza ni, da je Trubar hotel pisati v ljubljanskini, prav tako pa tudi mnogi Slovenci dandanes ne sprejemajo ljubljanske kot kakor koli merodajen faktor v nacionalnem knjižnem jeziku. Slovenija je pač neskončno več od Ljubljane.

37.) Toporišič pravi, da je depasirano primerjati Riglerja & Co. s Pohlino, kakršnega si predstavljam jaz. Zares: to bi bila velika žalitev za Pohlina, ki je - kakor je pokazal dr. Janko Prunk - izjemno pomemben za "slovenski narodni vzpon". Sploh ne vem, kako se je J. T. prikopal do moje podobe o. Marka Pohlina, ker o njej nikjer še nisem pisal. Morda je na delu telepatija, morda parapsihologija, morda celo črna magija - kdo bi vedel! Ker nima drugega, mi J. T. očita tudi nekakšno provincialnost ter povsem brez dokazov zatrjuje, da se knjižni jezik ravna predvsem po jeziku prestolnice. Ampak tako ni ne v primeru nemškega, ne italijanskega, ne srbskega, ne hrvaškega itd. jezika. Ali so po pojmovanju Jožeta Toporišiča - očitno velemeščana z Moste (od hrvaške meje) - Nemei, Avstrijei, Švicarji, Italijani, Hrvati, Srbi (pa nadalje Belgijci, Američani Latinske in Severne Amerike, Avstralci itd.) brezupno provincialni, ker se knjižni jezik, ki ga govorijo, ne ravna po jeziku njihovih prestolnih oz. glavnih mest?!

38.) Tu Toporišič ne razlikuje med besedilom in jezikom, kar bi, če bi hotel biti tisto, za kar se razglasa (tj. strukturalist), že moral: znanje in razumevanje določenega jezika še ne zagotavlja razumevanja vseh besedil v tem jeziku, kar se bo jasno pokazalo v naslednji točki, kjer Toporišičeve parastavne klopotače rojenemu govorecu slovenščine preprosto ni mogoče umeti, čeprav je napisana v slovenskem jeziku. Poleg tega: jaz govorim o tem, kaj je Trubar hotel, ne o tem, kaj mu je uspelo. Bil pa bi že čas, da se J. T. nauči večšine korektnega citiranja; večine zadnjega odstavka, ki ga navaja v tej točki, ni mogoče najti na 171. strani druge izdaje Slovenskih protestantskih piscev, pa čeprav bralcu to zatrjuje sam vrhovni slovničar.

¹⁵ A. Bohorič, *Zimske urice proste*, Maribor 1987, str. 324.

39.) Kaj pomeni Toporišičevo klobasanje: "Bo že treba dokazati, da pri Trubarju ni prvin iz Raščice in Ljubljane /prav: z Raščice in iz Ljubljane/, in pokazati, v čem je potem pri Riglerju obravnavanih vprašanj tu "izrazit/a/ knjižn/a/ struktur/a/". To do brezpomensko sti skrotovičeno toporišico (gre za nek čuden derivat slovenščine)¹⁶ morebiti lahko razumejo le člani večine v uredniškem odboru Slavistične revije (plus še kak zagnan pristaš vrhovnega slovničarja), običajni normalni Slovenci pa zagotovo ne. Izrazita knjižnost Trubarjevega jezika se kaže npr. v tem, da je reformatorju prilično vseeno, ali besedo *cesta* zapisuje z e ali z ei, medtem ko je v narečju ali lokalnem govoru za jat v eni obliki iste besede načeloma mogoč le en refleks.

40.) Dokazi, Toporišič?! Kje so dokazi za to, da so se slovenski rokopisi v srednjem veku prepisovali - to so samo domneve! Tradicija se more prenašati tudi zgolj ustno.

41.) Kakor posebej plastično dokazuje hrvaški primer, je mogoče vedno znova ustanavljati knjižnojezičkovne tradicije, ki hočejo postati (in začasno tudi postanejo) nacionalne. Trubarjev dosežek ni prav nič samoumeven, temveč je dokaz njegove genialnosti, vizionarskosti in kulturnosti. Zelo vulgarna neumnost je zatiranje J. T., da končno pišemo tako, kot je želel Krelj (minus mehki č) - drugače se piše marsikje velika začetnica, predlogi, polglasnik, č, ž, š, c, z, s itd. Kaj v Čopovih predlogih žali "estetski videz in dostojanstveno lepoto latinske pisave", je razvidno le Toporišiču in njemu podobnim slovničarjem. Opustitve slovenskega jezika vsi vseslovani vendarle niso terjali (Ivan Hribar, ki je bil navdušen vseslovan, je bil hkrati velik zagovornik pravic in veljave slovenščine). Kar ima vrhovni slovničar za vse, torej še zdaleč ni vse. In: če J. T. za *nekaj* ne ve, to še zdaleč ne pomeni, da *tisto* ne obstaja - naj se mož informira!

42.) Tu ni stvarnega ugovora mojim mislim, temveč izvajanja J. T. izražajo zgolj nekaj njegovih čisto nič pobožnih, zato pa hudo posvetnih in docela neuresničljivih želja.

Toporišič torej niti v eni točki svojega polemičnega showa zoper mene nima prav. Res je treba dokaj genialnosti, da se komu posreči tak dosežek. Zdaj je seveda kristalno jasno, zakaj Slavistična revija ne priobči mojega odgovora na izmišljotine jezikoslovca vodnika: med resnico in Toporišičem je izbrala Toporišiča (to seveda ne velja za docela nemočno manjšino v uredništvu omenjenega organa, ki jo sestavljajo gg. dr. Ber-

nik, dr. Hladnik, dr. Kos in dr. Zadavec). Dokaz takšne uredniške politike je tudi 1. številka 42. letnika Slavistične revije, kjer je J. T. priobčil "oceno" izdaje Brižinskih spomenikov, ki je izšla pri SAZU (to je storil kar v formi razprave!!!).¹⁷ Meni npr. očita: "Pri tem avtor sestavka /=jaz/ očitno ni želel upoštevati tudi moje /=vrhovnega slovničarja J. T./ razprave o Kopitarjevem in Dobrovskega trudu za pojasnitev temnih mest v teh spomenikih."¹⁸ (Gre za pisarijo z naslovom Prva slovenska izdaja brižinskih spomenikov (Ob korespondenci Kopitar-Dobrovski (sic!)-Köppen), Obdobja 10, Ljubljana 1989, str. 11-34). Izmišljotina je, da jaz nisem *hotel* upoštevati tega Toporišičevega spisa. (To lahko dokažem z 21. stranjo prvotne verzije Orisa raziskav Brižinskih spomenikov, ki se hrani na SAZU. Vendar je pozneje prevladala misel, da gre v navedenem delu Znanstvenokritične izdaje Brižinskih spomenikov obravnavati le najpomembnejša dela, ne pa vsake malenkosti; v konkretnem primeru pa se je stvar glasila takole: "V zadnjem času se kaže vse večje zanimanje za zgodovino raziskav BS"¹⁹..., medtem ko je bila opomba 74 takale: "Npr. B. Pogorelec, Nahtigalova Freisingensia v luči novejših študij. - Slovensko jezikoslovje, Nahtigalov zbornik, Ljubljana 1977, 389 - 405; J. Toporišič, Prva slovenska izdaja Brižinskih spomenikov (Ob korespondenci Kopitar-Dobrovski-Köppen), Obdobja 10, Ljubljana 1989, 11 - 34."). Zelo nizek nivo Toporišičevega pisanja dokazuje tudi opomba 4 na strani 26 42. letnika Slavistične revije, ki se glasi: "V kazalu ni zajeta enota Abrahama-Ruodha izjava /zamenjalna listina/ (82)." Misli se na Abraham-Ruodharijevo zamenjalno listino. Zakaj listino, ki je terminološko opredeljen pojem, imenovati izjava, je jasno le Toporišiču. Na isti strani 26 se vrhovni slovničar pridruža nad mednarodno fonetično transkripcijo, za katero pravi, da je nerodna, medtem ko da je slovanska praktičnejša. Seveda se znanost, ki je po svoji naravi internacionalen pojav, ne more ozirati na marnje samozvanega jezikoslovca vodnika v podalpski republiki (ki drugim, kakor sem že pokazal, napihnjeno očita nekakšno provincialnost - to je res narobe svet!). J. T. se nadalje huduje (še na strani 26, kjer mu sojenice res niso stale ob strani!), ker v svojih paleografskih prepisih (diplomatičnem in kritičnem) nisem upošteval ne Škrabca in ne Metelka. Oba sta za to problematiko povsem irelevantna, ker nista bila paleografa, nista preučevala Brižinskih spomenikov na originalu in pri obravnavi problemov v zvezi z njimi nista dosegla omembe vredne odmevnosti v mednarodnem znanstvenem prostoru. Prav "posrečen" je J. T. tudi na strani 30, kjer ga takole pihne: "Da je zaimsek jaz /v slovarski obdelavi/

¹⁶ Detektiral jo je Marko Trobevšek v Književnih listih Dela z dne 29. decembra 1994.

¹⁷ J. Toporišič, Izdaja Brižinskih spomenikov iz leta 1992, Slavistična revija 42, Ljubljana 1994, str. 25-38.

¹⁸ J. Toporišič, Izdaja Brižinskih..., str. 31.

brez vsake spolske oznake, je seveda narobe." Le kakšnega spola je zaimmek jaz, kadar se ne nanaša na konkretno osebo? Posebne evetke iz herbarija misli jezikoslovnega vodje se najdejo še pri njegovi kritiki prevoda spomenikov: J. T. si na 33. strani npr. izmisli, da je Metelkovo branje "svetega Mihela" bližje izvirniku kakor "sv. Mihaela" (gre za BS III). V originalu pa jasno piše: "sče Mihahela". Podobnih čudaštev se še najde lepo število: J. T. na strani 36 denimo celo ni všeč, da se v prevodu upošteva pisna vrstična podoba izvirnika! Povsem irrelevantno je za znanost, kaj je Toporišiču všeč in kaj ne, važno je, da se spoštujejo moderni izdajateljski standardi. Ob koncu Toporišičeve pisarije pa se jasno pokaže, da možakar sploh ne ve, kaj sodi v sodobno znanstvenokritično izdajo starih tekstov: teorija jezika v takšno edicijo prav gotovo ne sodi. Prav antološko zveni izjava J. T. na 26. strani, da bi natančnejša analiza pokazala, ali sem jaz v izdaji Brižinskih spomenikov pri SAZU odkril kaj novega. Torej se vrhovni slovníčar le zaveda, da njegova "kritika" ni ravno temeljita in analitična... Pomenljivo mnogo se mudi pri všečnosti! Že 4. številka 41. letnika Slavistične revije pa je dokazala, da jaz samozvancmu jezikoslovnemu vodniku v podalpski republiki nisem ravno po srcu - in je zatorej povsem naravno, da J. T. v svojih izvajanjih o izdaji Brižinskih spomenikov pri SAZU razdira tako okroglo in oglate, kakor sem pokazal. Namesto, da bi mi bil hvaležen, ker nisem na velik zvon obesil abotnosti iz njegove Enciklopedije slovenskega jezika, kjer zatrjuje, da so Brižinski spomeniki zapisani v - gotski minuskuli. Eh, žalost!

Najboljši dokaz za ničnost Toporišičevega zaganjanja v Znanstvenokritično izdajo Brižinskih spomenikov je knjiga Janka Ježa Monumenta Frisingensia (1994), ki jo je poleg tržaške Mladike poslala na trg ugledna italijanska založniška hiša Valléechi. Prof. Jež se je v svojem prevodu Brižinskih spomenikov naslonil prav na njihovo izdajo pri SAZU. Toporišič si lahko v Osservatore Romano z dne 26. marca 1995 prebere, kaj o tej ediciji meni skriptor in palcograf vatikanske knjižnice Vittorio Peri. Velemeščana z Mostcca (od hrvaške meje) mnenje "provincialca" iz Rima, kamor so nekdanj vodile vse poti, seveda ne bo prepričalo, da se moti, zato pa bo vsakomur predočilo skrajno omejenost njegovega čudaškega vodništva, ki mu je že itak odbila poslednja ura. Toporišič se bo v prihodnjih (Bog daj čim številnejših) letih pač moral zadovoljiti z mnogo skromnejšim vplivom, kot ga je imel doslej, ko praktično ni bilo mogoče govoriti o slovenščini, ne da bi beseda obenem tekla tudi o njegovih škandaloznih podvigih. Slovenci se preprosto ne smemo več pustiti motiti njegovemu vsiljivemu normativnemu slovníčarjenju. Sproščenost in kultiviran čut za primernost sta mnogo boljša jezikovna vodnika od sumljivih besednih zvarov v toporišici.

Treba je nedvoumno povedati: prišel je čas čemerne žetve grenkih plodov Toporišičevega zagnanega slovníčarjenja. Račun "jezikoslovca vodnika" je izjemno težak. Ne bi bilo dobro, če bi se njegovo izplačilo zavleklo še v naslednje tisočletje.

Zusammenfassung

Traurige Ernte für Jože Toporišič

Einem führenden Sprachwissenschaftler ins Stammbuch

Jože Toporišič, der sich selbst mit dem Titel eines "führenden Sprachwissenschaftlers" schmückt, veröffentlichte in der 4. Nummer des 41. Jahrgangs der *Slavistična Revija* (Ljubljana 1993) auf den Seiten 449-646 einen Artikel mit der Überschrift *Jakoba Riglerja teza o začetkih slovenskega knjižnega jezika* [Jakob Riglers These über die Anfänge der slowenischen Schriftsprache], worin in 42 Punkten der Versuch gemacht wird, die Hypothesen Jakob Riglers aus dessen Buch *Začetki slovenskega knjižnega jezika* [Die Anfänge der slowenischen Schriftsprache] (Ljubljana 1968) zu reaffirmieren, zugleich wird aber auch meine Person vollkommen ungerechtfertigterweise zum "Widersacher", abgestempelt, mir wird Beschränktheit vorgeworfen, es wird sogar behauptet, mein Beitrag *Začetki slovenske književnosti med protestantsko in katoliško reformacijo* [Die Anfänge der slowenischen Literatur zwischen der protestantischen und der katholischen Reformation] (*Slavistična Revija* 41, Ljubljana 1993, 77-129) enthalte eine "ganz schamlose Lüge" über zwei von Toporišičs Werken, obgleich an der betreffenden Stelle weder von ihm selbst noch von seinen Arbeiten die Rede ist. Meine Antwort auf diese unsinnigen Anschuldigungen wurde von der *Slavistična Revija* bis heute nicht gedruckt (J. Toporišič ist bei der einst angesehenen, mittlerweile aber wissenschaftlich unbedeutenden und diskreditierten Zeitschrift *Slavistična Revija* verantwortlicher Redakteur für Sprachwissenschaft!), was ein klarer Beweis dafür ist, daß in der Republik Slowenien in der Slowenistik keine wissenschaftliche Meinungsfreiheit herrscht. Deshalb sehe ich mich gezwungen, an dieser Stelle klarzustellen, wie die Dinge in Wirklichkeit liegen und zugleich die wissenschaftliche Öffentlichkeit im In- und Ausland auf die unerträgliche Verletzung zivilisatorischer und kultureller Normen aufmerksam zu machen. Die *Slavistična Revija* verneint den kritischen Geist (wofür die ohnmächtige Minderheit in ihrer Redaktion, zu der Dr. France Bernik, Dr. Miran Hladnik, Dr. Janko Kos und Dr. Franc Zdravc gehören, keinesfalls verantwortlich gemacht werden kann) und hat sich von den Richtlinien einer ernsthaft-

ten wissenschaftlichen Fachzeitschrift weit entfernt.

Im vorliegenden Beitrag widerlege ich in Kürze die 42 Punkte Jože Toporišičs, die jeder Grundlage entbehren; es handelt sich vielmehr um wissenschaftlich unseriöse, stellenweise auch beleidigende Anschuldigungen, die nicht einmal vor falschen Behauptungen zurückschrecken (Punkt 3).

Riglers Hypothese, Primus Truber habe in der Laibacher Mundart schreiben wollen, ist ebenso unwahrscheinlich wie unbeweisbar, denn es liegen für die Laibacher Mundart des betreffenden Zeitraums (16. Jahrhundert) keinerlei Schriftzeugnisse vor. Außerdem stellte Jože Toporišič im Jahre 1992 selbst richtig fest: "Es ist für Rigler sehr charakteristisch, daß er nirgends eine Systematisierung irgendeiner Ebene des Baus von Trubers Schriftsprache vornimmt (phonetisch, akzentuell, morphologisch, syntaktisch, lexikalisch), sondern nur die schriftlichen Reflexe des langen Jat und seiner Entsprechung, des o (sowie das ihm entsprechende auslautende unbetonte o) untersucht", was eine viel zu schmale Grundlage für die Ermittlung der Natur und der Quellen der gesamten Schriftsprache darstellt. Rigler behauptet weiterhin, Truber habe beim Schreiben seine Lexik und seinen Stil der Sprache seines Heimatdorfes Raščica entnommen, was angesichts der Komplexität seiner rhetorisch geformten Satzperioden, die durchaus mit dem Stand anderer europäischer Schriftsprachen der westlichen Zivilisation im 16. Jahrhundert vergleichbar sind, und angesichts des Umfangs seines Werkes (Übersetzung des ganzen Neuen Testaments, des Psalters, der Lutherschen Hauspostille, der Konkordienformel, eine Bearbeitung der Kirchenordnung usw.) nicht der Fall sein kann. In lexikalischer Hinsicht verfügt kein Dialekt, der zuvor noch niemals geschrieben wurde, über eine ausreichende Breite für die Übersetzung all der eben

erwähnten Werke, ebensowenig wäre in ihm schwerlich die häufige Verwendung der sog. Zwillingssformel als sehr altes rhetorisches Stilmittel nachzuweisen gewesen, die in Trubers Originalwerken sehr oft auftritt. Da ich auf all dies und auch zahlreiche andere unhaltbare Widersprüche in Riglers Ausführungen, die zudem auch methodologisch problematisch sind (völlig unbegründetes und unerklärtes Abweichen vom Prinzip der "letzten Hand"; eigenmächtige und unsystematische Festlegung von Mustern aus Trubers Büchern, deren Repräsentativität noch ungeklärt ist; Ignorieren zahlreicher sog. Ausnahmen, die nach Riglers Hypothese unregelmäßige Reflexe darstellen etc.), in meinem Beitrag *Začetki slovenke književnosti med protestantsko in katoliško reformacijo* [Die Anfänge der slowenischen Literatur zwischen der protestantischen und der katholischen Reformation] wissenschaftlich korrekt und begründet aufmerksam machte, begann Jože Toporišič eine heftige Polemik gegen mich nicht nur in der *Slavistična Revija*, sondern auch in der zentralen slowenischen Tageszeitung *Delo* zu führen. Die öffentliche Debatte, während derer sich für Toporišič das Ende seiner Laufbahn als "führender Sprachwissenschaftler" abzuzeichnen begann (eine Institution, die in zivilisierten Ländern unbekannt ist) brachte einen grundsätzlichen Mangel an wissenschaftlich fundierter Argumentation ans Licht. Dabei kam erneut die Würde der Person in der slowenischen Slawistik zur Geltung, die ihren Niedergang in Riglers Werk *Začetki slovenskega knjižnega jezika* (Ljubljana 1968) erlebte, in dem auf Seite 13 frühere Erforscher der Sprache Trubers unmißverständlich, aber völlig ohne Beweise beschuldigt werden, sich die Beispiele, die sie sich wünschten, ausgedacht zu haben (dieser Verdacht galt sogar dem ehemaligen Vorsitzenden der Slowenischen Akademie der Wissenschaften, Fran Ramovš!).